

невинуватості, рівності осіб перед законом і судом, змагальності сторін та прав, свобод і інтересів обвинуваченого, потерпілого та інших учасників кримінального судочинства.

Список використаних джерел

1. Стахівський С. М. Проблеми реформування кримінально-процесуального законодавства: Вибрані твори. Київ: Бізнес Медіа Консалтинг, 2010. 276 с.

2. Баулін О. В. Ідеологія сучасного розвитку системи державних органів попереднього розслідування в сфері кримінальної юстиції України. *Ідеологія державотворення в Україні: історія і сучасність*. Матеріали наук.-практ. конф. 22–22 листоп. 1996 р. Редкол.: Ю. С. Шемшученко (гол.), В. Ф. Погоріло, І.Ф. Курас та ін. Київ: Генеза, 1997. С. 241–245.

3. Гончаренко В. Г. Деякі негативи застосування КПК України під час досудового розслідування. *Теоретичні і практичні проблеми досудового розслідування в кримінальному процесі України*: матеріали наукової конференції (16 грудня 2016 р.). Київ: ВЦ ААУ, 2016. С. 31–34.

4. Правосуддя на Сході України в умовах збройної агресії Російської Федерації : Звіт за результатами дослідження спроможності судової системи забезпечувати правосуддя в умовах збройного конфлікту на сході України (2016–2017) / Автор. кол.: О. Банчук, М. Галабала, Д. Денисенко, К. Задоя, А. Кориневич, Р. Куйбіда та ін. Київ: Міжнародний фонд «Відродження», 2018. URL: https://www.irf.ua/content/files/justice_in_eastern_ukr.pdf.

Буданова Маріанна Олександрівна,
викладач кафедри юридичної психології
Національної академії внутрішніх справ

ВПЛИВ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ НА ОСОБИСТІТЬ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО

У передмові до книги «На Західному фронті без змін» Еріх Марія Ремарк написав: «Ця книга – не викриття і не сповідь. Це лише спроба розповісти про покоління, яке занапастила війна, про тих, хто став її жертвою, навіть якщо врятувався від снарядів». Проблематика психологічної травми була найважливішою, яку автор описав у романі, адже досвід пережитих військових дій впливає на особистість на багатьох рівнях, включаючи самосвідомість, думки, стосунки з рідними та друзями.

Теперішній стан економічних, політичних, соціальних змін в суспільстві безперечно має вплив на особистісні особливості працівника правоохоронних органів. Зазначене безумовно властиве і предметному полю юридичної психології.

Особистісні трансформації сучасного поліцейського безпосередньо та опосередковано мають вплив на здійснення ним національних обов'язків по забезпеченню дотримання прав та свобод громадян.

Дослідженням різних аспектів даної проблематики займалися українські та зарубіжні дослідники: О. Лобастов І. Бринза, Г. Акімов, Р. Грінкер, Д. Шпігель (психотравмуючі наслідки світових війн); Л. Анциферова, О. Будницька (дослідження різних аспектів важких життєвих ситуацій); Т. Крюкова, Ф. Василюк, Т. Титаренко (вихід з життєвих криз та травматичних життєвих ситуацій).

Належне виконання професійних обов'язків співробітниками Національної поліції, здійснюється в особливих умовах, тому повинно передбачати не тільки тактичну, а й психологічну підготовку поліцейського.

Статтю 8 Закону України «Про Національну поліцію» доповнено частиною четвертою, яка передбачає, що під час дії воєнного стану поліція діє згідно з призначенням та специфікою діяльності з урахуванням тих обмежень прав і свобод громадян, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, що визначаються відповідно до Конституції України та Закону України «Про правовий режим воєнного стану».

Військові дії можуть суттєво вплинути на особистість поліцейського. Розглянемо деякі можливі наслідки:

Участь в активних військових діях може призвести до тяжких фізичних травм та емоційного травматичного досвіду. Це може призвести до розвитку ПТСР, що впливає на психічне та емоційне благополуччя працівника поліції. За визначенням ПТСР – це крайня реакція на сильний стресор, що загрожує життю людини. Частота ПТСР саме у момент надзвичайної ситуації низька. Зазвичай ПТСР починає проявлятися приблизно через шість місяців після травмуючої події. Проте, якщо стресор має потужну тривалу у часі дію (наприклад, перебування особового складу в окупації, перебування в полоні, перебування під постійними обстрілами або під частотою повітряних тривог тощо), вірогідність швидкого розвитку ПТСР підвищується.

З часом може змінитися ставлення до ризику. Досвід в прийнятих спеціальних операціях може змінити сприйняття ризику поліцейським. Особистість поліцейського може стати більш схильною до прийняття ризикованих рішень, що може вплинути на їхню особисту безпеку та безпеку цивільного населення.

Ці наслідки можуть варіюватися в залежності від конкретного досвіду у військових діях та індивідуальних особливостей поліцейського. В зоні ризику можуть опинитися навички комунікативної взаємодії особистості поліцейського. Стиль спілкування потерпає зміни, внаслідок набутого військового досвіду. Стиль спілкування може мати більш прямолінійний, рішучий характер, що може бути корисним у деяких кризових ситуаціях, але не завжди є доречним та ефективним у цивільному середовищі.

Адаптаційні резерви професійного поліцейського надають особистості можливість працювати в найбільш екстремальних, кризових умовах, таких як залучення особового складу працівників

НПУ, спецпідрозділів до участі в деокупації населених пунктів України, де високий ризик, небезпека для життя та обмежені ресурси. Такі особистини, як попередня підготовка, належний рівень психологічної підтримки дають здатність швидко адаптуватися до змін та знаходити ефективні рішення в складних ситуаціях. Вплив військових дій на особистість поліцейського можуть бути як позитивними, так і викликати труднощі в подальшому інтегруванні особистості до несення служби в умовах мирного життя.

Професійне виконання поставлених завдань поліцейському має декілька ключових аспектів: спеціальну підготовку, стресову толерантність, резиліентність, лідерські якості та здатність співпраці в екстремальних ситуаціях. Взаємодія між підрозділами, службами органів Національної поліції (внутрішня) і між органами Національної поліції та іншими відомствами (зовнішня) є необхідним елементом організації виконання управлінських рішень. Потреба у взаємодії пояснюється неможливістю реалізації складних управлінських рішень у соціальних системах силами одного державного або громадського інституту. Ця потреба усвідомлюється як необхідність комплексного підходу до виконання рішень.

Принцип верховенства права означає, що вся поведінка державних органів і службових осіб повинна відповідати вимогам права, що є втіленням вищої справедливості. Діяльність у галузі взаємодії поліції з населенням повинна бути здійснена на основі законів. При цьому верховенство в системі правових норм повинно належати саме нормам Конституції.

Слід зазначити, що саме наявність лідерських навичок у молодшого командного складу під час участі у військових діях може мати вирішальне значення в успішності операції: вміння використати особистісну мотивацію під час заходу та уміння передачі впевненості в собі особовому складу уможливить швидке реагування під час стресової ситуації та забезпечить ефективне професійне виконання завдання.

Таким чином, проблема вивчення впливу військових дій на особистість поліцейського має велике значення і потребує детального вивчення та аналізу в майбутньому, саме для зменшення негативних проявів спричинених травматичним досвідом бойових дій. Та надасть змогу на цій основі визначати ефективні шляхи комплексної інтеграції особистості поліцейського в подальшу професійну діяльність.

Список використаних джерел

1. Конституція України. Прийнята на 5-й сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30.
2. Про Національну Поліцію: Закон України від 02 липня 2015 р. // Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40–41. Ст. 379.
3. Галич М.Ю., Особливості динаміки емоційних станів поліцейських-учасників операції об'єднаних сил у реабілітаційний

період : автореф. дис. ...канд. психол. наук : 053. Київ, 2020. С. 207.
URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/17885>.

4. Александров Д. О., Андросюк В. Г., Казміренко Л. І. та інші. Юридична психологія: Підручник / За заг. ред. Л. І. Казміренко, Є. М. Моїсеєва. К.: КНТ, 2007. 360 с.

5. Тактико-спеціальна підготовка: навч. посіб. / [О.Г. Комісаров, А.О. Собакарь, Е.Ю. Соболев, О.С. Юнін та ін.]; Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Дніпро: ДДУВС, 2017. 277 с.

Бут Юрій Анатолійович,

кандидат юридичних наук, доцент

ЗМІСТ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ЯК ЗАСАДИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Верховенство права як засада кримінального провадження вперше була закріплена у ст. 8 Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) України 2012 року, де визначено, що кримінальне провадження здійснюється з додержанням принципу верховенства права, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Принцип верховенства права у кримінальному провадженні застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини [1].

Така регламентація засади верховенства права у кримінальному процесуальному законодавстві фактично продублювала зміст ст. 8 Конституції України, де закріплено, що в Україні визнається і діє принцип верховенства права.

Втім, вищенаведені норми досить декларативно визначили зміст засади верховенства права, що зумовлює потребу наукового дослідження та тлумачення її сутності та змісту.

Зокрема, у рішенні Конституційного Суду України у справі про призначення судом більш м'якого покарання від 2 листопада 2004 року вказано, що верховенство права – це панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Одним з проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства. Всі ці елементи права об'єднуються якістю, що відповідає ідеології справедливості, ідеї права, яка значною мірою дістала відображення в Конституції України. Таке розуміння права не дає підстав для його отождолення із законом, який іноді може бути й несправедливим, у тому числі обмежувати свободу та рівність особи [2].